

Mosdatlanság vagy minimalizmus?

Ideje szerintem prudéria, levegő után kapkodó megbotránkozás nélkül, higgadtan szólni arról, amiről olvasói levelek tucatja írásztja el a konzervatív lapok postabontó rovatát. Új keletű tévécsatornákon, olykor a közszolgálati televíziós sávban, esti, éjszakai rádióműsorokban nem csak keresetlen stílusú riportalányok, hanem „fűszeres”, mások szerint mosdatlan szá-jú műsorvezetők is bombázzák a nézőt, a hallgatót obszcén kifejezésekkel. Egyáltalán, e műsorok jelentős hányada az est-éji órákban meglehetősen egyoldalú, sőt, kifejezetten egy téma körül forog. Többnyire ifjú és kevésbé ifjú hölgyek faggatják nőtársaikat, gyakrabban pedig némely unatkozó urakat szexuális életük intimitásairól. Ezen amazonok mindeire rákérdezve bizonygatják azt, amit bizonygatni nekik már régóta felesleges: nemcsak hogy emancipáltak, de jóval emancipáltabbak a férfiaknál.

Nem is oly régen még, 1990 márciusa előtt, a nyolcvanas esztendőkből évről évre erőteljesebbül, de igen-csak működött a cenzúra a médiumokban, az írott sajtóban, miközben szinte naponta bizonygatták: nem, ilyen nálunk nincs. Ám profi módon működött a politikai kontroll kijátszásának fő eszköze: a kultúra elsősorban a szó művészete; az irodalom védőpajza mögé rejtözve például ki lehetett mondani az igazságot, teszem azt, a kritikusok fórumán, leírni napilapok kulturális rovatában, vidéken szerkesztett irodalmi folyóiratokban. A szabadság a művészetekbe rejtett, a nyolcvanas években egyre inkább leleplezven magamagát, hiszen egyre formálisabbá vált a képes beszéd, egyre jelképesebb szelídült az álcázás, mint holmi maszkarálón, ahol az előírások formális betartása miatt vékonyka papírszemüveget vesz fel a karneválózó, hiszen azt akarja, hogy fölismerjék. Ez az „esztétikai köntőrfal” már-már kellemes is volt, stílusbűvészetre, magas szintű intellektuális játékokra készítette a szerzőt, igényességre szoktatta a közönséget.

Az 1988-ban beindult, 1990-94-ig tetőzött sajtószabadság felmentette az irodalmat, a művészeteket, a kultúrát az álcaszerepkör terhei alól, lehetett volna, lehetne végre ön maga, ha nem épült volna le az utóbbi két esztendőben a mecénatúra szinte minden formája. A szabadság a politikai szókimondás orgiájává vadult először, s közben az úgynevezett „aluljárás kultúra” is átterjedt a metróállomások előteréből a médiumokba.

Az utóbbi két esztendőben eljutottunk odáig, hogy a törékeny sajtószabadságot, az egyre inkább visszatanuló rendszerváltás lassan egyedüli vívmányát két-féle veszedelem is fenyegeti. Az egyik az elektronikus médiumok és az írott sajtó recentralizálódása. Lassan már minden központi organumot egy-két szocialista-liberális érdekeltségű sajtócézár tartja a kezében. Erre a veszélyre a közelmúltban egy közismerten liberális

író-publicista is figyelmeztette az ország közvéleményét a televízió képernyőjéről. **Eörsi István** elismerte: a gazdasági eszközökkel operáló politikai cenzúra kíméletlenebb, kijátszhatatlan, kiváltképpen a nyolcvanas esztendők fináléjának egyre bátortalanabb, mármár udvariassá szelídült (hivatalosan nem létező) cenzorainál. (Nem is kellett talán léteznie, az agyunkban ült.)

Nem kevésbé fenyegető a sajtószabadság lejáratása, devalválása. Ebben a tekintetben az egyoldalúan, primitíven szexcentrikus műsorok jelentik a valódi veszélyt, s nem a politizáló programok hangneme. A politizálás szalonképességéről-szalonképtelenségéről vitatkozni, egyáltalán a politikát, a politizálást egyedüli főmumussá beállítani álságos, hamis dolog. A kérdéskör túlexponálása tudatosan tereli el a figyelmet az ország valódi gondjairól. (Úgy gondolom, az igazi botrány az, hogy az ország két év alatt katasztrófális helyzetbe került, s nem az, hogy egy-egy ellenzéki politikus ezt kendőzetlenül kimondja. Nem a kleptokrácia néven nevezése ízléstelen, hanem az, hogy a kleptokrácia él és virul.)

Jobbnak tartom a mostani durva szókimondást is a „rég jó”, 1990 előtti politikai fórumok gusztustalan semmitmondásánál, amely az irodalmat is Hyde-park-szerepre készítette. Egyáltalán: veszélyesnek tartom azt, ha a kormány bűneit úgy általában a parlamentre kenjük.

Az említett szabadszajú műsorok romboló hatása viszont korlátlan. Nem is a malackodással van baj elsősorban. Bizonyos helyzetekben az obszcenitás elkerülhetetlen, az irodalmi műveket színesebb, elkerülhetőbbé is teszi, mint a teljesség egyik el nem hanyagolható szegletét. A médiumokból folyó egyhangú, szürke „disznólkodásról” először Nietzsche jut eszünkbe: „Még a bűnötökben való fősvénységtek is az égre kiált”. Kevésbé költőien fogalmazva: e műsorok az igénytelenséget, a műveletlenséget, a kisstíliú ciznizmust nemcsak kiszolgálják, hanem egyenesen hízlelegnek az ember leghitványabb énváltozatának. Aztán Pilinszky János gyönyörű tízparancsolat-értelmezésére gondolunk, amelyben a paráználkodást erkölcsi minimalizmusnak mondja.

Nos, a riasztó kicsinyiség, melyben az erotikum úgy emelkedik mindenek fölött való, egyedüli bálványá, hogy ugyanakkor le is sülyed az újbárbárság nivójára, századvégünk negatív eszményeként rémületet vagy mélységes közönyt ébreszt bennünk. Új értelmet nyer a *horror vacui*, az úr borzalma. Ma már nem a metafizikai Semmitől, hanem az ócska, piszkos semmitől, a nihiltől félünk újra.

Pósa Zoltán